

Postanowienie
Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie - VI Wydział Cywilny
z dnia 14 grudnia 2022 r.
VI Ns 346/21

Argumenty prawne - ważne fragmenty uzasadnienia

„Przedmiot i przebieg postępowania”

Patrz podobne

„W wypadku udowodnienia innej chwili śmierci niż oznaczona w postanowieniu o uznaniu za zmarłego, sąd uchyla postanowienie o uznaniu za zmarłego tylko wówczas, gdy równocześnie stwierdza zgon. 30. Z art. 542 KPC wynika zatem, że w sytuacji, gdy osoba uznana za zmarłą nie żyje w chwili w czasie postępowania o uchylenie postanowienia w sprawie uznania za zmarłą, nie jest wystarczającą podstawą do uwzględnienia wniosku obiektywna niezgodność prawdziwej daty zgonu tej osoby z datą oznaczoną w postanowieniu o uznaniu za zmarłą. Drugim warunkiem do uwzględnienia wniosku jest to, by zachodziły podstawy do stwierdzenia zgonu tej osoby.”

Patrz podobne

„Oznacza to, że postanowienie o stwierdzeniu zgonu Sąd wydaje w sytuacji, gdy śmierć osoby jest niewątpliwa a nie sporządzono aktu zgonu. 31. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 czerwca 2002 r., sygn. III CKN 898/00, wskazał, że nie jest dopuszczalne uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego osoby faktycznie zmarłej w braku podstaw do stwierdzenia zgonu (gdy stosowny akt został sporządzony po śmierci tej osoby). Sąd Najwyższy zwrócił też uwagę, że jeśli został sporządzony akt zgonu zgodny z rzeczywistym stanem rzezy, to wcześniejsze postanowienie o uznaniu za zmarłego nie ma w tym zakresie żadnej mocy dowodowej oraz nie spełnia i nie może spełniać w obrocie prawnym jakiejkolwiek funkcji.”

Patrz podobne

„32. Postępowanie sądowe o uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu służy więc temu, aby wytworzyć dokument urzędowy – postanowienie – który będzie stwierdzał zdarzenie (zgon) uprzednio niestwierdzone żadnym innym dokumentem urzędowym, mogącym stanowić podstawę sporządzenia aktu stanu cywilnego. Jest logiczne, że taka sytuacja zajdzie np. w wypadku zaginięcia osoby (gdy zajądą okoliczności do uznania jej za zmarłą) albo gdy z przyczyn różnorodnej natury zgon nie został stwierdzony w orzeczeniu lekarza, a mimo to fakt zgonu jest niewątpliwy (wówczas stwierdza się zgon, np. gdy osoba niewątpliwie poniosła śmierć w działaniach wojennych albo ludobójczych).”

Patrz podobne

„Jakkolwiek nie został on jeszcze (brak danych co do tej okoliczności) przeniesiony do polskiego rejestru stanu cywilnego, to w myśl stanowiska przyjmowanego przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny stanowi on wyłączny dowód zdarzeń w nim stwierdzonych – nawet bez jego transkrypcji (por. uchwałę Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 20 listopada 2012 r., sygn. III CZP 58/12; uzasadnienie uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 grudnia 2019 r., sygn. II OPS 1/19; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 11 lutego 2020 r., sygn. II OSK 1330/17).”

Patrz podobne

„Transkrypcja, zgodnie z art. 104 ust. 2 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, polega na wiernym i literalnym przeniesieniu treści zagranicznego dokumentu stanu cywilnego zarówno językowo, jak i formalnie, bez żadnej ingerencji w pisownię imion i nazwisk osób wskazanych w zagranicznym dokumencie stanu cywilnego. Kierownik urzędu stanu cywilnego nie ocenia zagranicznego dokumentu stanu cywilnego pod względem merytorycznym, odmowa transkrypcji jest dopuszczalna wyłącznie w wypadkach przewidzianych w art. 107 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, to znaczy

jeżeli: a. dokument w państwie wystawienia nie jest uznawany za dokument stanu cywilnego lub nie ma mocy dokumentu urzędowego, lub nie został wydany przez właściwy organ, lub budzi wątpliwości co do jego autentyczności, lub potwierdza zdarzenie inne niż urodzenie, małżeństwo lub zgon; b. zagraniczny dokument powstał w wyniku transkrypcji w państwie innym niż państwo zdarzenia;”

Patrz podobne

„Wśród wymienionych przeszkód do transkrypcji brakuje okoliczności, że sporządzono już polski akt stanu cywilnego dokumentujący to samo zdarzenie.”

Patrz podobne

Skład sądu



Sentencja

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia - VI Wydział Cywilny

po rozpoznaniu w dniu 14 grudnia 2022 roku na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku Prokuratora (...) we W. z udziałem B. H. i M. K. o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 8 czerwca 1999 r., sygn. II Ns 1294/98, o uznaniu za zmarłą Z. K. oraz stwierdzenie zgonu Z. K.

postanawia:

1. zamknąć rozprawę;
2. oddalić wniosek o uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłą oraz stwierdzenie zgonu;
3. ustalić, że uczestnicy ponoszą koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

Zarządzenia:

1. (...)
2. (...)
3. (...)

Uzasadnienie

Przedmiot i przebieg postępowania

1. Wnioskiem z dnia 31 maja 2019 r. Prokurator (...) we W. wniósł o:

a. uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 8 czerwca 1999 r., sygn. akt II Ns 1294/98, o uznaniu za zmarłą Z. K. (1) (powinno być K.), ur. ok. 1893 r., żonę O. H. R. K., ostatnio zamieszkałą w W., w którym oznaczono jej datę zgonu na dzień 2 października 1944 r.,

b. stwierdzenie, że Z. K. (2) z domu Ł. ur. (...) w P., żona O. K., zmarła dnia 1 grudnia 1987 r. w C. w Wielkiej Brytanii.

Prokurator wskazał, że w toku prowadzonego postępowania wyjaśniającego dot. prawidłowości reptrywizacji nieruchomości przy ul. (...) wyszło na jaw, że Sąd błędnie uznał Z. K. (3) za zmarłą dnia 2 października 1944 r., gdyż w rzeczywistości po wojnie przebywała ona na terenie Wielkiej Brytanii, gdzie zmarła 1 grudnia 1987 r. (wniosek, k. 3-8)

2. Postanowieniem z dnia 16 października 2019 r., sygn. II Ns 631/19, Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie uznał się za niewłaściwy i przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie. (postanowienie, k. 36)

3. Pismem z dnia 28 lipca 2020 r. Prokurator wskazał, że następcą prawnym wskazanej we wniosku jako uczestniczka D. P., zmarłej 1 maja 2017 r., jest córka B. H.. (pismo, k. 88)

4. B. H. pismem z dnia 23 grudnia 2021 r. wniosła o oddalenie wniosku. (pismo, k. 193)

5. Na rozprawie dnia 17 maja 2022 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestnika M. K. (1), której pełnomocnik wniósł o oddalenie wniosku i stwierdził, że ewentualne podważenie postanowienia o uznaniu za zmarłego powinno odbyć się w postępowaniu o wznowienie. (protokół rozprawy, k. 279)

6. Postanowieniem z dnia 14 grudnia 2022 r. Sąd na posiedzeniu niejawnym, po odebraniu pisemnych końcowych stanowisk stron, zamknął rozprawę. (postanowienie, k. 380)

Ustalenia faktyczne

7. Z. K. (2) urodziła się (...) (wg. kalendarza gregoriańskiego) w P. jako córka J. L. i W. W. z domu J.. Wyszła później za mąż za doktora O. H. R. K., z którym razem mieszkali w W.. Przed II wojną światową wraz z jedną z sióstr, H. S., wyjechała do Wielkiej Brytanii i zamieszkała w L., pozostawiając męża w Polsce. Przed wyjazdem udzieliła mężowi w kancelarii notariusza W. R. notarialnego pełnomocnictwa do zarządzania w jej imieniu wspólną nieruchomością.

(wypis z ksiąg urodzeń, k. 23, 56, 318; zeznania J. S. (1), k. 279v, 280; wypis z repertorium, k. 343)

8. Dnia 14 września 1945 r. O. H. R. K. udzielił w imieniu własnym oraz swojej żony Z. K. (3) pełnomocnictwa L. P. do zarządzania nieruchomością położoną w W. przy ul. (...) pod nr nr policyjnym 8 a hipotecznym (...), której małżonkowie byli wspólnie właścicielami.

(akt notarialny, k. 24, 53-54, 320)

9. O. H. R. K. dnia 21 listopada w Szpitalu (...) w W. oświadczył w obecności świadków, że na wypadek śmierci swój majątek pozostawia siostrze, a jego żona Z. K. (3) została już przez niego „wyposażona”. O. K. zmarł 22 listopada 1945 r. w tymże szpitalu. W wypisie aktu zgonu z ksiąg parafialnych odnotowano, że pozostawił owdowiałą żonę Z. z domu Ł.. Dnia 3 listopada 2000 r. poczyniono w księdze zmianę o sprostowaniu tegoż aktu zgonu poprzez oznaczenie stanu cywilnego zmarłego jako „wdowiec” zamiast „żonaty”.

(zaprotokołowane oświadczenie, k. 28-31, 84-85, 337-339; wypis z tłumaczeniem, k. 10, 74; kopia fragmentu księgi zgonów, k. 26, 55, 319)

10. Po wojnie Z. K. (3) udzieliła pełnomocnictwa swojej siostrze J. S. (2) do dysponowania lokalem przy ul. (...) (po wojnie – (...) 28). Pełnomocnictwo zostało poświadczane przez angielskiego notariusza oraz konsulat w L.. Spółdzielnia Budowlano-Mieszkaniowa (...) skierowało pismo do Z. K. (3) z dnia 27 marca 1959 r., w którym informowało o konieczności oświadczenia co do przystąpienia do Spółdzielni albo chęci ubiegania się o lokal w Spółdzielni. Odręcznie dopisano informację, że oświadczenie musi być poświadczane przez konsula RP w L.. Pismem z dnia 16 października 1960 r. Z. K. (3) informowała Zarząd Spółdzielni (...) o niemożności powrotu do kraju z uwagi na stan swojego zdrowia. Spółdzielnia dysponowała adresem Z. K. (3) w Anglii.

(pisma, k. 153-160; pełnomocnictwo, k. 160-161; skany – płyta DVD z k. 328, folder MP syg. 6 S.. (...)-M.. Własna Strzecha) pliki scan 194-218)

11. Z. K. (3) urodzona (...) w P. (dane z wniosku) pismem z dnia 4 lipca 1963 r. sporządzonym w L. zgłosiła do W. Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw uchodźców wniosek o przyznanie pomocy z Funduszu Odszkodowań (...). Oświadczyła, że jest uchodźcą w rozumieniu Konwencji Genewskiej dotyczącej statusu uchodźców z 28 lipca 1951 r., a ponadto jej mąż O. K. był prześladowany przez reżim narodowosocjalistyczny – był aresztowany od 12 listopada do 24 grudnia 1943 r.

(wniosek wraz z tłumaczeniem, k. 59-60, 71-73)

12. Z. K. (3) zmarła 1 grudnia 1987 r. w budynku przy 30 A. A. w C., H. w L.. W akcie zgonu odnotowano, że była wdową po panu K. lekarzu medycyny. Jej zgon zgłosił P. H. S., prabratanek/prasiostreniec. Została pochowana na cmentarzu w C..

(akt zgonu wraz z tłumaczeniem, k. 362-365; informacja ze strony internetowej, k. 288v)

13. O śmierci Z. K. (3) w Anglii zostali poinformowani niektórzy krewni w Polsce – J. S. (1), syn siostry Z. K. (3), dowiedział się tego z listu od któregoś z dzieci H. S..

(zeznania J. S. (1), k. 280)

14. Pismem z dnia 10 września 1997 r. B. H. wniosła o stwierdzenie przez Sąd nabycia spadku po O. K.. Wskazała w nim, że jego żona zginęła podczas Powstania (...). Postanowieniem z dnia 20 czerwca 2000 r., sygn. II Ns 1374/97, Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie stwierdził, że spadek po O. K. nabyła na podstawie ustawy M. P. – jego siostra.

(wniosek, k. 3; postanowienie, k. 49 akt II Ns 1374/97)

15. Na wniosek B. H. z dnia 1 czerwca 1998 r. przy udziale D. P. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie postanowieniem z dnia 8 czerwca 1999 r. uznał za zmarłą Z. K. (3) (w postanowieniu wpisano K., ale zostało to sprostowane) z domu Ł., urodzoną ok. 1893 r., żonę O. H. K., ostatnio zamieszkałą w W. przy ul. (...) i oznaczył chwilę jej śmierci na 2 października 1944 r. o godz. 24. W postępowaniu B. H. zeznała, że z tego co wie Z. K. (3) mieszkała w W. przy Mokotowskiej 8. Któregoś dnia w czasie Powstania (...) wyszła z domu i już nie wróciła. Mąż jej szukał, ale bezskutecznie, a sam zmarł w listopadzie 1945 r.

(postanowienie, k. 19; protokół rozprawy, k. 7 akt II Ns 1294/98)

16. Na podstawie postanowienia z dnia 8 czerwca 1999 r. Urząd Stanu Cywilnego w W. sporządził akt zgonu nr (...) (obecny numer (...)).

(akt zgonu, k. 131; także k. 6 akt I Ns 1146/00)

17. Wnioskiem z dnia 21 lipca 2000 r. B. H. wniosła o stwierdzenie, że spadek po Z. K. (3) nabył jej mąż O. K.. Postanowieniem z dnia 1 sierpnia 2002 r., sygn. I Ns 1146/00 Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie stwierdził, że spadek po Z. K. (3) nabył w całości mąż O. K..

(wniosek, k. 2; postanowienie, k. 21 – z akt I Ns 1146/00)

18. Spadek po M. P. nabyli po ½ mąż L. P. oraz syn Z. P.. Po L. P. spadek nabyła żona P. P., a po P. P. – wnuczka M. K. (2) (po mężu K.). Po Z. P. spadek nabyły żona – D. P. i córka B. P. (po mężu H.).

(postanowienie, k. 276, 297; postanowienie, k. 275, 354; postanowienie, k. 277, 352; kopia aktu małżeństwa, k. 278; postanowienie, k. 6 akt II Ns 1294/98)

Podstawa prawna rozpoznania na posiedzeniu niejawnym

19. Zgodnie z art. 15zsz2 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, jeżeli w sprawie rozpoznawanej według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone w całości, sąd może zamknąć rozprawę i wydać orzeczenie na posiedzeniu niejawnym po uprzednim odebraniu od stron lub uczestników postępowania stanowisk na piśmie. Zdaniem Sądu przesłanki do wydania postanowienia na tej podstawie ziściły się (postępowanie dowodowe zostało zakończone), w związku z czym Sąd postanowieniem z dnia 14 grudnia 2022 r. zamknął rozprawę.

Ocena dowodów

20. Sąd ustalił stan faktyczny na podstawie wyżej wymienionych dowodów.

21. Kwestią sporną pomiędzy wnioskodawcą a uczestniczką M. K. (1) było to, czy zmarła w Anglii Z. K. (3) to ta sama osoba co Z. K. (3), dla której sporządzono akt zgonu na skutek uznania za zmarłą w postępowaniu zakończonym postanowieniem z dnia 8 czerwca 1999 r. Pełnomocnik uczestniczki zwracał uwagę na to, że w dostępnym w Internecie wykazie pochowanych na cmentarzu w C. wskazano inną datę zgonu niż w akcie zgonu lub zeznaniach P. S.. Sąd uznaje jednak, że ta jedna rozbieżność nie może wpływać na wniosek wynikający ze wszystkich innych dowodów w sprawie – a mianowicie, że zmarła w 1987 r. Z. K. (3) to ta sama osoba, którą uznano za zmarłą w postępowaniu o sygn. II Ns 1294/98. Z żadnego z dokumentów wytworzonych tuż po wojnie (aktu zgonu O. K. w pierwotnym brzmieniu, jego ustnego testamentu) nie wynika, aby Z. K. (3) była przez kogoś traktowana jako zmarła lub zaginiona – w szczególności przez jej męża. Dokumenty z zasobów Spółdzielni (...) dowodzą tego, że Z. K. (3) prowadziła ze spółdzielnią korespondencję z Wielkiej Brytanii – w jej aktach znajduje się nawet pełnomocnictwo poświadczone przez angielskiego notariusza i polski konsulat w L..

22. Zebrane w sprawie dokumenty są spójne z zeznaniami J. S. (1), który wiedział o pobycie Z. K. (3) w L. i jej śmierci tamże. Jedyną, ale tylko pozornie istotną, niespójność pomiędzy dokumentami a zeznaniami stanowi jego twierdzenie o tym, że mąż Z. K. (3) zmarł przed wojną. Zeznanie J. S. (1) na ten temat stanowi jednak tylko jego domysł na podstawie tego, że Z. K. (3) opuściła kraj bez męża, a nie kategoryczne stwierdzenie na temat własnej obserwacji. Z powodu upływu

lat pamięć świadka na ten temat mogła ulec naturalnemu zatarciu lub osłabieniu (zwłaszcza, że świadek jest osobą w już podeszłym wieku, a O. K. zmarł gdy świadek miał ok. 10 lat lub mniej – czyli w bardzo odległej przeszłości).

23. W świetle zgromadzonych dowodów kontrowersyjne zeznania P. S. (pozyskane w ramach wykonania Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego przez Wielką Brytanię i zawierające zastrzeżenie o niemożności wykorzystania ich do innego celu niż wskazane we wniosku o END) nie miały dla sprawy żadnego znaczenia. Ze wszystkich pozostałych dowodów było dla Sądu jasne, że postanowienie z dnia 8 czerwca 1999 r. dotyczyło Z. K. (3) zmarłej w 1987 r. w L.. Byłoby dalece bardziej nieprawdopodobne, gdyby pełnym przypadkiem dokumenty zebrane w sprawie dotyczyły dwóch różnych Z. K. (3) (obu zamężnych z lekarzem O.) albo jakaś osoba trzecia podszyła się pod Z. K. (3) po jej zaginięciu lub śmierci.

24. Sąd zwraca uwagę, że ostatecznie prokurator nadesłał do akt sprawy angielski akt zgonu, potwierdzający datę śmierci Z. K. (3), oraz dokumenty z Archiwum Państwowego (niektóre w formie skanów do których dołączono pismo przewodnie z AP) lub sądu wieczystoksięgowego, które wcześniej prokurator złożył w postaci kserokopii albo odpisu poświadczonego za zgodność przez pracownika prokuratury. Sąd nie mógł więc podzielić zgłaszanych przez pełnomocnika M. K. (1) wątpliwości co do autentyczności tych dokumentów.

25. Wydruku informacji na temat cmentarza w C. i zawarte tamże daty urodzenia i zgonu Z. K. (3) nie podważają ustaleń, których można dokonać na podstawie zebranych w sprawie innych dokumentów. Nie jest pewne, czy daty wskazane na stronie internetowej są zgodne z danymi na samym nagrobku, jak też czy daty z nagrobka znajdują oparcie w jakichś oficjalnych dokumentach, czy też zostały wpisane „z pamięci” (już niedoskonalej) przez osobę, która ten nagrobek wystawiła.

26. Z racji wyżej wyjaśnionego braku wątpliwości co do tożsamości Z. K. (3), która pojawiała się w dokumentach przedłożonych przez prokuratora, Sąd pominął dowód z opinii biegłego z zakresu pisma ręcznego jako zbędny dla rozstrzygnięcia sprawy.

27. Niezgodność pomiędzy datą urodzenia Z. K. (3) z jej aktem urodzenia a rokiem wskazanym w postanowieniu o uznaniu za zmarłą również nie podważa identyfikacji tych osób jako jednej i tej samej. W postępowaniu o uznaniu jej za zmarłą data urodzin została podana przez B. H. według swojej własnej (bardzo ograniczonej, jak się okazało) wiedzy na temat Z. K. (3), a nie na podstawie jakiegos oficjalnego dokumentu. Stąd też data urodzenia wskazana w postanowieniu z dnia 8 czerwca 1999 r. jest tak samo wiarygodna, jak wskazana w postanowieniu data domniemanej śmierci.

Ocena prawna

28. Pomimo wykazania przez prokuratora, że data oznaczona w postanowieniu z dnia 8 czerwca 1999 r. nie jest prawdziwą datą śmierci Z. K. (3), wniosek nie zasługiwał na uwzględnienie.

29. Prokurator złożył wniosek o uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłą na podstawie art. 541 § 1 KPC. Zgodnie z tym przepisem wniosek o uchylenie postanowienia orzekającego uznanie za zmarłego albo stwierdzającego zgon może zgłosić każdy zainteresowany. Sąd może także uchylić je z urzędu. W myśl art. 542 KPC w razie przeprowadzenia dowodu, że osoba uznana za zmarłą albo której zgon został stwierdzony pozostaje przy życiu, sąd postanowienie uchyli. W wypadku udowodnienia innej chwili śmierci niż oznaczona w postanowieniu o uznaniu za zmarłego, sąd uchyli postanowienie o uznaniu za zmarłego tylko wówczas, gdy równocześnie stwierdza zgon.

30. Z art. 542 KPC wynika zatem, że w sytuacji, gdy osoba uznana za zmarłą nie żyje w chwili w czasie postępowania o uchylenie postanowienia w sprawie uznania za zmarłą, nie jest wystarczającą podstawą do uwzględnienia wniosku obiektywna niezgodność prawdziwej daty zgonu tej osoby z datą oznaczoną w postanowieniu o uznaniu za zmarłą. Drugim warunkiem do uwzględnienia wniosku jest to, by zachodziły podstawy do stwierdzenia zgonu tej osoby. Zgodnie z art. 535 KPC do postępowania o stwierdzenie zgonu osoby, której śmierć mimo niesporządzenia aktu zgonu jest niewątpliwa, stosuje się odpowiednio przepisy oddziału poprzedzającego ze zm. przewidzianymi w oddziale niniejszym. Oznacza to, że postanowienie o stwierdzeniu zgonu Sąd wydaje w sytuacji, gdy śmierć osoby jest niewątpliwa a nie sporządzono aktu zgonu.

31. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 czerwca 2002 r., sygn. III CKN 898/00, wskazał, że nie jest dopuszczalne uchylenie postanowienia o uznaniu za zmarłego osoby faktycznie zmarłej w braku podstaw do stwierdzenia zgonu (gdy stosowny akt został sporządzony po śmierci tej osoby). Sąd Najwyższy zwrócił też uwagę, że jeśli został sporządzony akt zgonu zgodny z rzeczywistym stanem rzezy, to wcześniejsze postanowienie o uznaniu za zmarłego nie ma w tym zakresie żadnej mocy dowodowej oraz nie spełnia i nie może spełniać w obrocie prawnym jakiejkolwiek funkcji. Podkreślił również, że postanowienia sądu o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu, nie są "konkurencją" dla aktów stanu cywilnego, lecz - w określonych sytuacjach - stanowią tylko ich podłoże.

32. Postępowanie sądowe o uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu służy więc temu, aby wytworzyć dokument urzędowy – postanowienie – który będzie stwierdzał zdarzenie (zgon) uprzednio niestwierdzone żadnym innym dokumentem urzędowym, mogącym stanowić podstawę sporządzenia aktu stanu cywilnego. Jest logiczne, że taka sytuacja zajdzie np. w wypadku zaginięcia osoby (gdy zajądą okoliczności do uznania jej za zmarłą) albo gdy z przyczyn różnorodnej natury zgon nie został stwierdzony w orzeczeniu lekarza, a mimo to fakt zgonu jest niewątpliwy (wówczas stwierdza się zgon, np. gdy osoba niewątpliwie poniosła śmierć w działaniach wojennych albo ludobójczych). Tę drugą sytuację doskonale ilustruje przywołany przez prokuratora przykład sprawy J. K. (właśc. H. G.). Początkowo, w roku 1954 r., uznano go za zmarłego z uwagi na brak dowodów precyzyjnie wskazujących moment jego śmierci. Po wielu latach badań historycznych nad Holocaustem i zbrodniami okupanta pojawiły się dowody wskazujące niewątpliwie na to, że zmarł on bezpośrednio po przyjeździe do obozu zagłady w T. (tak jak inne ofiary tego obozu). Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie postanowieniem z dnia 27 marca 2015 r., sygn. I Ns 700/12 (dostępne na orzeczenia.ms.gov.pl) uchylił wcześniejsze orzeczenie o uznaniu H. G. za zmarłego i jednocześnie stwierdził jego zgon dnia 7 sierpnia 1942 r. o godzinie 24 – nie istniał bowiem akt zgonu albo dokument urzędowy, który by stwierdzał prawidłową datę jego śmierci.

33. Sytuacja, z jaką mamy do czynienia w niniejszej sprawie, jest istotnie odmienna. Z. K. (3) została uznana za zmarłą, ale został po niej sporządzony akt zgonu na terenie Wielkiej Brytanii. Jakkolwiek nie został on jeszcze (brak danych co do tej okoliczności) przeniesiony do polskiego rejestru stanu cywilnego, to w myśl stanowiska przyjmowanego przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny stanowi on wyłączny dowód zdarzeń w nim stwierdzonych – nawet bez jego transkrypcji (por. uchwałę Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 20 listopada 2012 r., sygn. III CZP 58/12; uzasadnienie uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 grudnia 2019 r., sygn. II OPS 1/19; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 11 lutego 2020 r., sygn. II OSK 1330/17).

34. Istnieje zatem dokument urzędowy, który stanowi dowód na śmierć Z. K. (3) dnia 1 grudnia 1987 r. Dokument ten może być przeniesiony w drodze transkrypcji do polskiego rejestru stanu cywilnego. Transkrypcja, zgodnie z art. 104 ust. 2 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, polega na wiernym i literalnym przeniesieniu treści zagranicznego dokumentu stanu cywilnego zarówno językowo, jak i formalnie, bez żadnej ingerencji w pisownię imion i nazwisk osób wskazanych w zagranicznym dokumencie stanu cywilnego. Kierownik urzędu stanu cywilnego nie ocenia zagranicznego dokumentu stanu cywilnego pod względem merytorycznym, odmowa transkrypcji jest dopuszczalna wyłącznie w wypadkach przewidzianych w art. 107 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, to znaczy jeżeli:

a. dokument w państwie wystawienia nie jest uznawany za dokument stanu cywilnego lub nie ma mocy dokumentu urzędowego, lub nie został wydany przez właściwy organ, lub budzi wątpliwości co do jego autentyczności, lub potwierdza zdarzenie inne niż urodzenie, małżeństwo lub zgon;

b. zagraniczny dokument powstał w wyniku transkrypcji w państwie innym niż państwo zdarzenia;

c. transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

35. Wśród wymienionych przeszkód do transkrypcji brakuje okoliczności, że sporządzono już polski akt stanu cywilnego dokumentujący to samo zdarzenie. Oznacza to, że nie jest przeszkodą do dokonania transkrypcji aktu zgonu Z. K. (3) fakt, że w obrocie prawnym istnieje już akt zgonu sporządzony na podstawie postanowienia sądu o uznaniu jej za zmarłą.

36. Z uwagi na powyższe – istnienie dowodu urzędowego niewątpliwie oznaczającego chwilę śmierci Z. K. (3) i możliwość sporządzenia na jego podstawie aktu zgonu w drodze czynności kierownika urzędu stanu cywilnego – brak jest aktualnie podstaw do stwierdzenia przez Sąd zgonu Z. K. (3). Postanowienie Sądu w przedmiocie stwierdzenia zgonu Z. K. (3) powielaloby tylko treść dokumentu urzędowego (brytyjskiego aktu zgonu), który i tak w polskim porządku prawnym stanowi dokument stanowiący dowód jej śmierci. Skoro Sąd nie może w niniejszym postępowaniu stwierdzić zgonu Z. K. (3), to w myśl art. 542 zd. 2 KPC nie ma jednocześnie podstawy do uchylenia postanowienia o uznaniu Z. K. (3) za zmarłą. Z tego powodu wniosek Prokuratora o uchylenie postanowienia i stwierdzenie zgonu Z. K. (3) został oddalony.

37. Postępowanie niniejsze i podjęte rozstrzygnięcia nie pozbawia wnioskodawcy i innych uczestników postępowania możliwości podjęcia innych środków prawnych w celu doprowadzenia danych zawartych w rejestrze stanu cywilnego do stanu zgodnego z rzeczywistością, w szczególności zwrócenia się o transkrypcję brytyjskiego aktu zgonu, wznowienie postępowania zakończonych postanowieniem Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 8 czerwca 1999 r., sygn. akt II Ns 1294/98 (o możliwości wznowienia postępowania o uznanie za zmarłego i zmianie orzeczenia wypowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 czerwca 2002 r., sygn. III CKN 898/00; uchwale z dnia 22 października 1968 r., sygn. III CZP 78/68) lub unieważnienie aktu stanu cywilnego stwierdzającego zdarzenie niezgodne ze stanem faktycznym przez Sąd (art. 39 ust. 1 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego).

Koszty

38. O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 KPC Pomimo sprzeczności interesów wnioskodawcy i uczestniczek (które wnosiły o oddalenie wniosku). Sąd nie zdecydował się orzec o kosztach na podstawie § 2 tego przepisu i obciążyć nimi wnioskodawcę. Prokurator bowiem wykazał twierdzenia co do faktów, które zgłosił we wniosku i kolejnych pismach procesowych, z kolei argumenty uczestniczek co do tych okoliczności nie zostały przez Sąd uwzględnione. Uczestniczki z kolei nie wnosiły o zasądzenie kosztów postępowania na swoją rzecz.